

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

»AŠČE ZABUDU TEBE ISTRIJE,
ZABVENA BUDI DESNICA MOJA!«
Anton Kalac

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Inteligencija u emigraciji

III. Četvrta i peta grupa

Prošloga tjedna spomenuli smo na ovom mjestu da se hrvatsku »inteligenciju« — tj. školovane ljude — iz Istre u emigraciji može podijeliti u pet grupa. U prvu grupu smo stavili one koji su se na neki način već izrodili i nemaju veza ni s Istrom ni s organizovanom emigracijom, iza toga smo spomenuli onu grupu koja je htjela iskoristiti emigraciju kao otkočno dasku za svoje lične interese, a na koncu smo spomenuli da posebnu, treću, grupu tvore oni naši stari predratni narodni borci koji su ostali vjerni svojim idealima iz mladosti, ali ne mogu da se snajdu u novom vremenu.

Danas ćemo nastojati analizirati dvije posljednje grupe. U te dvije grupe staviti ćemo sve one koji nisu do sada spomenuti, a nisu spomenuti oni emigranti, većinom mlađji, koji se osjećaju emigrantima, ali ne rade u emigraciji, dok druga grupa ima skoro iste poglede i osjećaje, ali aktivno učestvuje u radu naših društava.

Ti prvi — svrstajmo ih u četvrtu grupu — došli su u emigraciju obično mladi, većinom su ovdje završili školovanje, često su radili s ostalim emigrantima u društvima kao i na drugim poljima, ali su se s vremenom povukli u stranu. Uzroci toga povlačenja su različiti, više puta lični, a često je to povlačenje uslijedilo i radi prilika u emigrantskim društvima. Katkada su bili po srijedi i politički motivi, ali je možda jedan od glavnih uzroka u tome što su se osjetili obeshrabljeni radi prilika u kojima se nalazi cijela emigracija. Mnogi su se povukli iza uzaludnih pokušaja da u emigraciji započnu radom na proširenoj bazi u vezi s razvojem političkih prilika ovdje i vani.

Ta grupa je pozitivna, ima volje i sposobnosti da radi za emigraciju i za naš zavičaj, situaciju gleda iz savremene perspektive, ali postoji opasnost da te grupe malo pomalo nestane kao nekog jačeg faktora u našem emigrantskom životu. Možda je pogreška te grupe u tome što joj je u njezinim nastojanjima izbjeglo iz vida da u emigraciji postoji jedan jak faktor pun latentnih snaga na kojega bi se oni bili mogli osloniti u svome radu. Taj faktor, s kojim se u emigraciji do nedavna vrlo slabo računalo, to je omladina i radništvo. Ostajući sami, bez oslonca u emigrantskim širim slojevima, ta grupa se povukla i danas stoji po strani, ali prati rad i spremna je da doprinese svoj udio općoj borbi.

Peta i posljednja grupa je slična četvrtoj, s razlikom što ta posljednja grupa aktivno učestvuje u radu. Te dvije posljednje grupe imaju više manje jednake poglede na svijet, na ulogu i cilj emigracije kao i na naš osnovni problem — naš uži zavičaj. Ali dok je prva od tih grupa ostala na neki način više na teoretskom terenu, druga je iz tog teoretskog stava izvela konsekvencije i prešla na praktičan teren. Suradjujući na tome da se latentne pozitivne snage širih emigrantskih slojeva aktiviziraju, ta posljednja grupa je stekla mogućnost da zajedno s tim aktiviziranim snagama započne konstruktivan rad u emigraciji. Osjećajući se jedno sa tim širim slojevima, jedno po težnjama, osjećajima i porijeklu, stavila je ta grupa svoje znanje stečeno u školi i životu u službu tih slojeva, a time i u službu nas ovdje i onih dolje, polazeći sa stanovišta da su zapravo ti širi emigrantski slojevi predstavnici mišljenja i težnja onoga kraja iz kojega smo potekli; jer se većina istarske inteligencije u emigraciji na neki način izrodila i njezin put divergira s putom za kojim teže naši dolje, divergira u metodama, iako, možda, ne u konačnom cilju.

Da ta tvrdnja nije iskonstruirana, vidi se na primjer i po tome što ima društava ili pojedinih sekcija u kojima se ne osjeća razlika između intelektualnih i manualnih radnika i gdje su na pr. na čelu radnici, a intelektualci vrše one poslove za koje su radi svoje naobrazbe spremniji, ali sve to u tako savršenoj harmoniji da se ni ne po-

NOVA OBREMENITEV KMETA

Davek na delovno moč

Vipava — maja 1939 (b) Kakor je znano so, v Italiji zelo stroge odredbe za delovna najemna razmjerja, ki so pod nadzorstvom za to ustanovljenih sindikatov. V zadnjih letih je država te odredbe raztegnila tudi na poljske delavce in dninarje ter se tozadevne zakonske določbe zelo strogo izvajajo, zlasti odkar so bile na sedežih občinskih uradov ustanovljene posebne poslovalnice, ki skrbijo za razmeščanje poljedelskih in drugih delavnih moči in kot nadzorstvo za izvajanje tega zakona v območju posameznih občin. S tem je postal kmet, še pred njim pa podjedniki raznih strok, tudi v tem pogledu povsem odvisen od oblasti. Za oblast velja, kar je povsem razumljivo, po večini le kriterij glede na politično usmerjenost delavca, ne pa tudi njegovih zmožnosti in sposobnosti in se kaj pogosto dogaja, da mora delodajalec drago plačati slabo moč, medtem ko bi lahko za isti denar po svoji uvidevnosti in potrebi lahko dobil boljšo. Znan je n. pr. slučaj, ko je neki posestnik zidal stanovanjsko poslopje v lastni režiji in mu je sindikat določil strokovne in pomožne moči, med njimi tudi ljudi, iz južne Italije ki niso razumeli gospodarja, a on pa ne njih. Zaman je bil vsak njegov priziv, naj mu določijo take moči, ki bodo njemu, domačin potrebam in običajem popolnoma odgovarjale.

Poleg tega, da je kmetovalec glede izbire delovne moči izgubil vsako pravico do svobodnega izbiranja pa mu je odredba, da mora prijaviti vsako potrebo po delovni moči tudi za najkrajše zaposlitve, vzela veliko dragocenega časa. Naše kmetije so radi posebne geološke strukture terena po večini zelo raztresene in včasih po več ur oddaljene od svojega upravnega središča — občine. Ta oddaljenost se je povečala s prekomasacijo, odnosno združitvijo več občin v eno.

Toda kontrola delovanih najemnih razmerij na podeželju se vse do zadnjega časa ni mogla bogve kako strogo iz-

vajati prav radi v prednjem odstavku navedene okolnosti. Naš človek je še vedno prirastel k razmeram, ki so vladale nekoč, ko je v zasebnem pa tudi v gospodarskem življenju vladala drugačna svoboda kot danes. Nova obremenitev delovne moči je najemal po uvidevnosti in potrebi svojega gospodarstva, zato se novim odredbam ne more privaditi, ker se mu zde pretirane, krivične in tuje ter za gospodarstvo skrajno neekonomične. To je razumljivo, saj poljedelsko gospodarstvo zavisi od vse polno momentov, ki niso v oblasti kmetovalca. Stara zakonska določila, takozvani »Poselski red« iz prejšnjega stoletja, je vsem našim kmetovalcem še v kosteh in smisla ter odredb tega zakona so se vsi držali.

Stare krajevne granice in navade, ki so prešle že v narodne običaje, kot n. pr. poselsko leto, ki traje od godu sv. Jurija v naprej, letno plačilo poslu v denarju in v naturalijah itd., so ponekod še močno ukoreninjene. Ne bomo trdili, da niso potrebne temeljite socijalne reforme, toda morale bi se izvesti iz drugega vidika kot pa je to pri nas slučaj. Prav v sedanjem času se tudi v nekaterih drugih državah vodi borba za reformo zastarelih in nesocijalnih norm. Če je že država pristopila k reorganizaciji socijalnega zavarovanja dninarja bi morala pač dosledno temu namenu vpoštevati toliko koristi delodajalca kot jemalca. Toda namen države je drugi.

Da je gornja trditev točna je razvidno iz dejstva, da je predpisan nov običuten davek na najemno delovno moč, ki znaša za vsako dnino 1 liro. Polovico mora plačati delodajalec, polovico pa delojemalec. Država je tako dobila nov in prav izdaten vir dohodkov, saj je vsak kmet primoran za večja poljedelska dela, kot ob košnji, setvi, žetvi, mlačvi itd. zaprositi oblastvo za delovno moč in obenem plačati določeno pristojbino. Na ta način pa je uvedla automatično tudi kontrolo nad nestalnim delavskimi najemnimi močmi. (***)

Pomanjkanje delovnih moči na kmetih

Ajdovščina, maja 1939. (b) Od lanske jeseni dalje se tudi pri nas močno opaža vznemirjenost in zaskrbljenost, ki tare poleg drugih nadlog naše ljudi, glede na svetovne razmere. To je kaj razumljivo posebno pri nas, ki živimo v teh krajih in smo imeli že priliko prenašati vse strahote vojne pred dobrimi dvajsetimi leti. Vznemirjenje se ni poleglo, nasprotno, vedno nestrpnejši smo in v negotovosti živimo iz dneva v dan. Že dokaj časa se po naših kmetijah opaža pomanjkanje domačih delovnih moči, ki sicer pozimi, ko glavna gospodarska dela počivajo, še ni bilo toliko občutljivo. Pomlad je že tu, na polju je vse polno dela, rok pa ni sedaj, da bi poprijele in še vedno se dogaja, da ta ali oni odide tako, da so skoro v vseh družinah nastale občutne vrzeli, saj niso redki slučajji, da so iz nekaterih družin kar po dva, tri člana z doma, a ni hče ne ve, kdaj se bodo vrnili.

In kot nalašč, kot bi se vse proti nam ureklo, tudi nebo nam ni naklonjeno-kajti letošnje neugodne, ponekod katastrofalne vremenske prilike, nam še poleg ostalega napovedujejo slabo letino, saj je v času, ko zemlja neobhodno potrebuje blagodejnega dežja, vladala prava poletna vročina in suša, kakšne že dolgo ne pomnimo. Ožgala in oslabila je vso rast, da si bo le težko in le ob

najboljšem vremenu in skrbnem obdelovanju nekoliko opomogla.

Tako stanje ne sme trajati dolgo, sicer bo marsikdo uničen, čeprav si skušamo pomagati na vse načine, kakor pač vemo in znamo. Tuja delovna moč veliko stane, k temu pa je nanjo treba plačati še davek, tako, da si jo le malo-kdo lahko najame. Zato gledamo s skrbjo v bodočnost, in marsikatera noč je prečuta ob zamotanih računih, iz katerih nam zija le primanjkljaj: s čim plačati davek, s čim hraniti družino, če pride laka ne bo, s čim kupiti hrano, ki nam jo polje odreka, s čim plačati davek, če ne bo kaj prodati; vse sama zlokobna vprašanja, ki so tesno povezana drugo z drugim! Zopet bo pel boben in za nekaj tisočakov bo prodano tujim rokam marsikako posestvo, ki je skozi stoletja hranilo zdrav in odporen rod, ki pa bo moral prav sedaj s toliko ljubljene domače grude v svet za kruhom. (***)

PODEŠTAT U BOLJUNU

Boljun, maja 1939 — Naš podeštat je došao k nama gol i bos, a danas je veliki gospodin. Ne bi li trebalo malo i ovdje prorešetati općinske kase, ili vri-jedi i ovdje ona poznata izreka: »Hai ragione, ma non e opportuno parlare«.

mišlja na to da bi se povlačila neka razlika između jednih i drugih. Jer razlike zapravo ni nema, jer ideje i težnje su im iste, jedino se intelektualci razlikuju po tome što imaju više znanja.

Ta posljednja grupa nije po svojem broju velika, ali se povećava malo pomalo s onima iz četvrte grupe kao i s onima koji završavaju školovanje i ulaze aktivno u emigraciju. Tima koji završavaju školovanje, kao i onima koji su još u školi, trebalo bi posvetiti poseban članak, jer problem intelektualne istarske omladine u emigraciji je vrlo zanimljiv i vrlo važan, ali to ćemo ostaviti za drugi put, budući da zahtijeva taj problem posebnu obradu.

Pet grupa u koje smo podijelili istarsku

inteligenciju u emigraciji ne odgovara možda u svakom slučaju, jer ljudi nisu tako jednostavni da ih se može klasificirati u nekoliko grupa, a i prilike i vrijeme u kojima živimo je komplicirano, ali ako pogledamo oko sebe, moći ćemo naše znance podijeliti u te grupe. Dakako da će u većini slučajeva jedan te isti čovjek imati karakteristike iz više grupa, ali za svrstavanje u grupe mjerodavno je ono glavno kod njega po čemu se razlikuje od drugih kod kojih prevladavaju karakteristike iz drugih grupa.

Vršeći takovu analizu, mi uvijek nastojimo da odijelimo pozitivne od negativnih, kukolj od pšenice, pa da na taj način možemo aktivizirati sve pozitivne snage u borbi za naš konačni cilj.

(t. p.)

OB ODHODU NABORNIKOV

Gorica, maja 1939. (b) Kot je že italijansko časopisje poročalo, so bili pri nas izvršeni vpoklici nekaterih letnikov menda radi rednih orožnih vaj. Tako se je v nekaterih dneh nabralo v Gorici toliko naših fantov, da so bile vojaške oblasti primorane poslati nekaj njih radi pomanjkanja prostora ponovno za nekaj dni domov. Tako je vladal v Gorici več tednov živahen vrvež, ki so ga naši fantje le še pozivljali z petjem in godbo, medtem ko so čakali na odhod na odrejena jim mesta.

Opazujoči smo imeli vtis, da vlada med našimi fanti neko čudno nastrojennje, vendar si niso mogli kaj, da ne bi ob tej priliki obnovili starih navad očetov in dedov, pa je tako iz korakajočih dolgih kolon orila prelepa slovenska pesem in himna. Kot smo ugotovili, vojaške oblasti niso motile razpoloženje fantov s kako prepovedjo, ki bi zabranjevala prepevanje domače pesmi. (***)

Nesreća u Labinskem rudniku

Labin, maja 1939 — Sredinom aprila se ponovno desila velika nesreća u ovdašnjem rudniku. Ta nesreća je zahtjevala sedam žrtava. Poginula su dva radnika iz Labinštine, jedan iz Pazinštine i jedan iz Puljštine, dok su ostala trojica doseljenici iz Italije.

MRTVO SELO

Dane, maja 1939 — Ove zadnje dane naše selo izgleda kao da ni žive duše u njemu nema: ne čuje se pjesma, ne čuje se ni glasa, sve je pokunjeno i žalosno. Iako naše selo broji tek 60 kuća, iz njega je u toku mjeseca aprila moralo otići ništa manje nego 77 muškaraca u najboljoj muževnoj dobi. Osim ovih 77 muškaraca, otišlo je iz našeg sela i 32 komada konja i mazga i 14 kola. Uslijed ovog odlaska, 75 posto naših njiva ostalo je neobrađeno.

POŽAR

Brdo, maja 1939 — Koncem prošloga mjeseca velika je nesreća zadesila Jurišević Antona. Njemu je požar uništio sve što je imao. Kako je njegova kuća bila pokrivena slamom, a štala koja se je držala uz kuću bila je također slamom pokrivena, izgorilo je sve zajedno do temelja, a izgorilo mu je i sve što je bilo u kući i u štali. Požar je nastao uslijed nepažnje djece. Jurišević trpi ogromnu štetu, tim više što nije bio nigdje osiguran, pa se cijelo selo složilo da mu priskoči u pomoć. Nekoji su dali slamu, a drvo su mu nasjekli u šumi, pa će mu cijelo selo pomoći izgraditi novu kuću i štalu.

Nesreća kod Barbana

Glavani kod Barbana, maja 1939 — Bivšem mlinaru Roku Buliću izgorila je staja s tri glave stoke. Nesreća koja je zadesila Bulića je tim veća što nije bio osiguran, a ima ženu i desetero djece. Ta tri komada stoke bilo je cijelo njegovo imanje jer je njegov posjed pred nekoliko godina bio stavio na dražbu Istituto di Credito Fondiario, tako da je Bulić na svojem nekadanjem posjedu sada kolon.

POTRES

Pula, 8 maja 1939. U subotu ujutro točno u 5.10 osjetio se ovdje lakši udarac potresa, koji nije naneo nikakove štete. U isto vrijeme osjetio se potres i u ostaloj Istri, a javljaju iz Trsta i Rijeka da je potres i tamo zapažen. Najjači je bio na Krasu i po Goričkoj. Štete, osim malo straha, nije prouzrokovao nikakove.

Spomin na rimsko cestu

Te dni so odkrili na prelazu pod Razklanim hribom nad Sv. Ivanom pri Trstu kamenito kolono v spomin na nekdanjo rimljansko cesto, ki je bila baje speljana čez ta prehod na istem mestu koder pelje sedanja cesta na kraško planoto. Ta cesta je vezala nekdanji Tergeste preko tega sedla s Krasom. Na spominskem kamnu je dolg napis, kjer med drugim piše, da »so rimski orli šli tod v boj proti barbarom na italijanskih vzhodnih vratih«. Veliko zaslug za postavitev ima sadanji minister Kobol-Gigli. Steber je izklesan iz nabrežinskega kamna in je 2,90 m visok, 1 m širok in 0,90 debel ter tehta 7.000 kg. Zaradi tolike teže so imeli velike muke predno so ta kamen spravili na pravo mesto.

Put Kneza Namjesnika u Rim

Beograd, 9 maja. Službeno se saopćuje: Njihova Kraljevska Visočanstva Knez-Namjesnik i Kneginja Olga, na poziv Njihovih Velikanstava talijanskog kralja i kraljice, otputovali su sinoć u Rim u službeni posjet. U pratnji Njihovih Kraljevskih Visočanstava Kneza Namjesnika i Kneginje Olge nalaze se dr. Aleksandar Cincar-Marković, ministar vanjskih poslova; Milan Antić, ministar Dvora; gđja Olga Lozanić, dvorska dama Nj. Kr. Vis. Kneginje Olge; divizijski general Nikola Hristić, prvi adjutant Nj. Vel. Kralja; viceadmiral Marijan Polić, zapovjednik ratne mornarice; Vukašin Sečerović, šef kabineta ministra vanjskih poslova, i Dimitrije Gavrilović, činovnik maršalata Dvora. Isprućaju na Topčiderskoj željezničkoj stanici prisustvovali su Kralj. Namjesnici dr. Radenko Stanković i dr. Ivo Perović, predsjednik vlade Dragiša Cvjetković, ministar saobraćaja dr. Mehmed Spaho, osoblje ovdajšnjeg talijanskog poslanstva kao i civilna i vojnička kuća Nj. Vel. Kralja.

Smrt najstarejšega Cerkijana

Kot poročajo, je v Lapnjah pri Cerknem smrt pobrala enega izmed najstarejših Cerkijanov, Franceta Pagona. Rojen je bil 1847 v Počeh pri Cerknem. Radi siromašnih razmer je že v zgodnji mladosti odšel v tujino za kruhom. Tako je na Ogrskem delal pri gradnji železnice, na Koroskem v rudniku, pa tudi drugod, nakar se je vrnil domov ter se oženil. Pa tudi kot posestnik ni imel miru ter je romal križem po Goriški ter žgal apnenince kot priznan strokovnjak v tej stroki. Življenje mu ni prižanašalo. Od dveh sinov, ki jih je imel v srečnem zakonu, mu je mlajšega ugrabila svetovna vojna. Naj mu bo lahka domača zemljica, domačim naše sožalje. (***)

TUJ OBISK

Ajdovščina, maja 1939. (b) Pred časom so se nekajkrat pojavili v naših vaseh visoki tuji vojaški funkcionarji, ki so obiskali Vipavo in Ajdovščino, verjetno pa tudi druge obmejne kraje. Ta obisk je bil našim ljudem povod za najrazličnejše komentarje, in s tem v zvezi so se razširile razne govornice. (***)

DROBIŽ

— Cleveland. (USA) — V bolnišnici je umrl 57-letni Louis Kocjan, rojen v Sežani pri Trstu. V Ameriki zapušta bratance. Primorju pa dva brata.

— Dekani. — V težkem stanju so pripeljali v bolnišnico 2-letnega otroka Bruno Šepičevo. Doma je pa pila bencin, ko je mati čistila obleko.

— Kanal. — Na mesto umrlega dekana Venceslava Beleta je bil postavljen za dekana v Kanalu Ivan Semič, župnik v Čepovanu.

— Gorica. — Konec aprila je bil v župni cerkvi v Vipavi izvršen rop. Zlikovci so odnesli vse srebrne posode v vrednosti 8.000 lir. — Na župnijo v Kredu je bil postavljen duhovnik Oskar Kogoj.

— Postojna. — Z veliko slovesnostjo je bila predana prometu nova vojašnica za miličnike, ki nosi ime »Ugo del Flumee«.

— Pula. — Izvršili so kolavdacijsko preiskušnjo na 14.000 tonski ladji »James J. Maguire«, ki so jo zgradili v Tržiču za neko ameriško družbo.

— Rodik. — Pred tržaškim sodiščem je bil oproščen Božeglav Alojz. Obtožen je bil, da je s napačnimi podatki dobival podporo od bolniške blagajne, kar pa mu niso mogli dokazati.

— Sežana. — Sodniške oblasti so odredile aretacijo Antona Kozarca, da bi pojasnile smrt njegove žene Marije Kozarčeve, katero so našli mrtvo v kleti njegovega stanovanja. Proti njemu je vložilo prijavo na sodišču 12 oseb iz Sežane, ki zatrjujejo, da je Kozarec svojo ženo mučil in pretepal.

— Solkan. — Iz konfinacije se je vrnil bivši komunistični poslanec Jože Sebrnič. Obsojen je bil dvakrat po pet let v konfinaciji in preživel z drugimi kaznimi 12 let na jugu države.

— Trst. — V Rimu je umrl senator Salvatore Barzilai, po rodu iz Trsta. Pred svetovno vojno je v Trstu deloval v italijanskih političnih vrstah in je pozneje emigriral v Italijo. V Rimu je bil izvoljen v rimsko državno zbornico, kjer je zastopal iredentistično gibanje. V času svetovne vojne je bil dve leti minister brez listnice.

— Trst. — Letos poteka sto let odkar je bila ustanovljena zavarovalna družba Riunione Adriatica di Sicurtà, ki je znana tudi izven Italije in ima podružnice tudi pri nas. Stoletnico nameravajo svečano proslaviti.

PRVI PJESNIK SREDNJE ISTRE

ANTUN KALAC: „Ašće zabude tebe Istrije, zabvena budi desnica moja“
Uz dvadesetgodišnjicu smrti Antuna Kalca

ANTE KALAC, u mladim danima

»O ljubio si žarko Istru svoju, i s vjerom tvrdom u budućnost bolju nju budio si iz sna stoljetnoga«.

Vrlinov.

Te stihove napisao je u ovogodišnjem uskršnjem broju »Istre« nećak Antuna Kalca. Naslov te prigodne pjesme glasi: »Nadanu Zorinu: dvadesetgodišnjica smrti Antuna Kalca, prepozita u Pazinu 13. 5. 1919—1939« — Nadan Zorin, Antun Kalac, Bršljanski, N. Z. itd. jedno je isto lice — to je prvi pjesnik srednje Istre, Antun Kalac, umro u Pazinu 15. maja 1919 godine.

Medjutim, mladji ne znadu niti da je postojao. Kada sam pred malo vremena spomenuo na jednom sastanku omladine da bi neko morao održati predavanje o Kalcu, svi su ostali u čudu. Mnogi su zapitali: »A ko je to?« To pitanje su postavili i neki akademici, što, uostalom nije sramota, jer za Antuna Kalca ne mora znati onaj koji se rodio pred dvadesetak, tridesetak godina, jer Kalca nema u povijesti književnosti, a »Naša Sloga« u koju je Kalac većinom pisao prestala je izlaziti 20. maja 1915 godine. Iako Kalac nije bio velik pjesnik,

on je bio prvi hrvatski pjesnik srednje Istre i spada u istarske preporoditelje, pa ako nema velike važnosti za opću hrvatsku književnu povijest, važan je za Istru kao narodni preporoditelj i prvi pjesnik s one strane Učke.

Tražeci podatke o Kalcu, naišli smo i na »Cirilometodski kalendar za 1908 god.« Tamo je na str. 97—98 životopis Kalčev, pa iz njega donosimo glavne tačke iz života tog našeg pjesnika i preporoditelja.

ODLAZ VRIJEDNOGA SVEČENIKA

Dirljiv rastanak župljana sa svojim svećenikom veleč. g. Antonom Zidarom u Rukavcu

Rukavac, maja 1939. Iz naših se strana vrlo rijetko javljamo, nu kad se netko od nas na to odvaži, mora da to znači, da se desilo nešto neobično. Pa i jest tako! Da počnemo iz početka.

Pred ravnih 17 mjeseci došao u Rukavac, gdje je naša župna crkva sv. Luke, mlad svećenik Anton Zidar, Slovenac iz okolice Bistrice, vedar, vesele čudi, pun poleta i pun volje da radi, da se žrtvuje za povjerenom mu stado. Nije potrajalo više od nekoliko dana i on je sa svojom prirodnom prijaznošću, dobrotom i ljubavnošću osvojio srca svojih župljana. Sve ga je zavoľjelo, staro i mlado. Ponosni bijaše da dobismo tako vrijednog upravitelja župe. Mnogi nam zavidiše na tome, pak dolazahu iz susjednih župa da slušaju riječ Božju iz njegovih usta. Svojim je propovijedima upravo zvao narod u crkvu.

Videći kako ga narod štije, voli te cijeni njegov rad, zavolio i on njega. pa je nastojao svim svojim silama da tomu narodu služi, da mu koristi, da ga bodri i diže. Upuštao se u razgovor sa starijima, i sa mladeži, a osobitu neku pažnju posvećivao djeci. pa nije ni čudo, da su išla za njim kao ovce za pastinom. Učio ih moliti u materinskom jeziku i pjevati crkvene pjesme, da je bila divota slušati ih. Uopće, bijaše ljubimac čitavog naroda.

Jedina mana, koju vidjesmo na njemu, jest ta, da prerado pjeva. Čim je čuo da netko pokušava pjevati, već je bio tamo da se pridruži svojim jakim ugodnim glasom. Naravno, pjevale se naše pjesme.

Mi to slušasmo s najvećom radošću i bilo nam to milo, nu ne bijaše to po volji onih, koji kod nas vedre i oblače. Počeli oni snovati, kako bi se riješili tog »nepoćudnog popa«. Našli Judu-izdajicu, pa oklevetali našega svećenika upravo kukavno! Tužili ga presv. g. biskupu, a taj, mjesto da ga uzme u očinsku zaštitu, udri po njemu. Odluka je pala i naš dragi uprav. župe, velečasni gosp. Anton Zidar mora da seli iz Rukavca. Čim se to doznalo, diglo se nekoliko muževa da se otpute do presv. g. biskupa, gdje ga moliše i zaklinjaše da odustane od te svoje nakane, dokazavši mu da nije uprav. župe počinio ništa zla. Saslušao ih i obećao im da će nastojati da udovolji njihovim željama, ali, kako se vidi,

vota tog našeg pjesnika i preporoditelja.

Ante Kalac rodio se u selu Vrlini u Pazinskom polju 27. prosinca 1849. godine. Polazio je pučku školu i nižu gimnaziju u Pazinu. Višu gimnaziju svršio je u Trstu, zatim je polazio bogosloviju tri godine u Gorici, a četvrtu u Trstu. Prvu misu je prikazao u Pazinu i ostao ondje duhovnim pomoćnikom do 1882. godine. Te godine u studenom bio je premješten u Buzet i 4. travnja 1883. ustoličio ga je tadašnji biskup Glavina za župnika i dekana u Buzetu. U Buzetu je ostao sve do 1907. kada je premješten u Pazin kao župnik, dekan i prepozit. Tu je i umro 13. svibnja 1919. godine.

U petoj godini života umro mu otac a u šestoj godini počeo ga je učiti čitanju djed Jakov iz talijanskih knjiga, jer u to doba nije na cijeloj Pazinštini bilo valjda ni jedne hrvatske čitanke. Kada mu je bilo sedam godina dali su ga u Pazin u nedjelju školu. Tada su franjevci u Pazinu držali njemačku pučku školu i nižu gimnaziju. Čim je prvi put došao u školu, dali su mu u ruku njemačku knjižicu »Fibel«.

I tako je Kalac započeo s diedom čitanje iz talijanskih knjiga, da nastavi kod fratara s njemačkim. To sve do sedme godine, a da nije bio ni redoviti đak pučke škole.

Tek 1859, dakle u desetoj godini, mogao je, iza jedne teže bolesti, da počne pohađati redovito prvi razred pučke škole (njemačke) u Pazinu. Tu su mu dali opet njemačke »Fibel« i njemački katekizam pa je u trećem razredu gimnazije napisao prvu pjesmu na njemačkom jeziku.

Tada je još njegova obitelj živjela u zadrugi. Bilo ih dvadeset i četvero zajedno. Kalčev biograf pripovijeda da je jedne večeri kod vatre čitao pred ukućanima iz te njemačke »Fibel« na glas, pa da je baba Marici i majci Marijani to njemačko čitanje dodijalo i da mu je baba rekla:

»Koja nam korist od toga kad ne razumijemo, a ni ti sigurno ne razumiješ to »stroncanje«. To se usjeklo malom Kalcu u pamet, ali do knjige koju bi i nona Marica i on razumjeli nije mogao doći. Tek na koncu trećeg razreda darovao mu je u ime nagrade za dobro učenje tadašnji prošt pazinski Talijan Capellari Dobrilin molitvenik »Oče, budi volja tvoja«.

S Dobrilinim molitvenikom počinje Kalac čitati hrvatski, pa iza svršene niže gimnazije htjede otići u tadašnju hrvatsku gimnaziju u Rijeci, ali mu nije uspjelo radi siromaštva. Ipak su mu neki znanci i prijatelji omogućili nastavak školovanja na njemačkoj gimnaziji u Trstu, gdje se prehranjivao većinom instrukcijama, tim gorkim kruhom skoro svih hrvatskih đjaka iz Istre.

U petom razredu gimnazije u Trstu, kupio je Vukovo-Daničičevo Sveto pismo i preplatio se na zagrebački »Vijenac«. Ali je čitao i Gundulića i Preradovića, uz Schillera, Goethea, Tassa i Petrarca. Medjutim se na toj njemačkoj gimnaziji predavalo dva puta tjedno i slovenski jezik (profesor Makso Pleternšek), pa je Kalac počeo čitati Prešerna, Jenka i druge slovenske pjesnike, a preplatio se i na bečki slovenski beletristički list »Zvon«.

I tada, slušajući profesora Pleternška i čitajući slovenske pjesnike, počeo je pjevati pjesme slovenski.

U to doba je na Pazinštini bilo daleko više hrvatskih narodnih pjesama nego sada, pa je mali Kalac u svojoj kući slušao te junačke i lirske narodne pjesme, ali tek u bogosloviji u Gorici došao je do spoznaje da mora pjevati hrvatski. »Čitajući svoje »mladenačke maštarije« na njemačkom i slovenskom jeziku — piše njegov biograf — zabeležio ga oko srca, jer se sjetio da je Hrvat čakavac iz Pazinskog polja gdje se samo hrvaština govori, a još ni jedne pjesme nije ispijevao na hrvatskom jeziku.

Napokon 1874. ispijeva prvu hrvatsku pjesmu »Mlada Istrijanka« i pošalje Matku Baštijan, uredniku »Naše Sloge« u Trstu.

Pjesma bude štampana, a Matko Baštijan napiše mu laskavo pismo u kojem ga bodri na daljnji rad. I tako postade Kalac pred 55 godina hrvatskim pjesnikom.

Od tada je Kalac stalni suradnik »Naše Sloge«. U njoj je objavljivao svoje pjesme, pa je u »Našoj Slogi« štam-pao oko stotinu pjesama. Najpoznatija mu je bila, uz prvijenac »Mlada Istrijanka« još i »Istranska zibanka« kao nastavak prve pjesme, a kasnije je ispijevao velik broj soneta »Istri« s motom: »Ašće zabudu tebe Istrije, zabvena budi desnica moja«, (parafraza iz psalma).

Osim mnogobrojnih pjesama, napisao je i dvije pripovijesti iz istarskog narodnog života

»Žudih Josip Rasuljević« i »Pop Marko«, a u »Našoj Slogi« mu je također štampan popularni »Životopis sv. Ćirila i Metoda«.

Osim u »Našoj Slogi«, štampane su mu pjesme u Vrhbosni, Crvenoj Hrvatskoj, Narodnoj Prosvjeti itd.

Matko Brajša-Rašan uglazbio je njegovu Istarsku himnu, Istrane dragi, Istranska zibanka, Mlada sam ja Istrijanka, U večer,

pa su te pjesme postale već na neki način narodne, jer ih svi znamo i pjevamo, a niko od nas se ne sjeti da je te pjesme spjevao Antun Kalac.

Naročito u prvo vrijeme, do konačnog dolaska u Pazin, bio je Kalac politički vrlo aktivan. Dopisi iz Buzetina i Pazinštine u »Našoj Slogi« većinom su iz njegova pera. Bio je radi svoga političkoga rada i napadan tvorno i vrijeđan, a kada je 1882. morao iz Pazina (gdje je drugovao s profesorima Matejčićem, Berbućem i Ivancićem) izjavio je trljajući ruke neki Rebac Mrak (možda otac on. cav. Giovanni Maracchi-a): »Fala Bogu. Danas smo opravili i hrvatskega kralja ča!« Jednom zgodom su mu za vrijeme izbora politi zimski kaput nekom kiselinom, pa mu je biskup Dobrila poslao 30 forinti da si uzgogne kupiti nov kaput.

Uz pisanju hrvatskih pjesama, pripovijesti i političkih dopisa bavio se i prijevodima. Preveo je Schillerovo Zvono. Rapicijevu Istru iz latinskog originala, koja broji oko 500 stihova, zatim Vergilijeve Ekloge i Georgikon, a osim toga je preveo i mnogo crkvenih pjesama s latinskog, njemačkog i talijanskog.

Kalac nije velik pjesnik, pjesme su mu skromne i jednolične po sadržaju i versifikaciji (treba imati na umu da je bio svećenik), ali su pune iskrenosti i toplog preporoditeljskog patriotizma. Klasični solidno obrazovan, primijenio je ritam klasika u svoje pjesme, ali s akcentom se uvijek borio. Akcenat mu je, većinom, čakavski, pa je i to jedan od razloga što nije prodro jače i u druge tadanje hrvatske listove.

Za nas je važan i kao prvi hrvatski pjesnik s one strane Učke i kao narodni preporoditelj, a njegov moto:

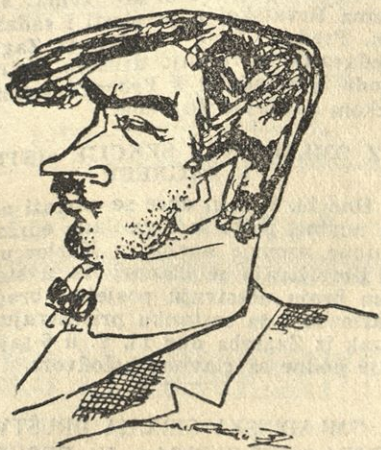
»Ašće zabudu tebe Istrije, Zabvena budi desnica moja!« morali bi i mi ispisati u našim društvi-ma i u našim publikacijama i češće bi ga morali ponavljati. (p.)

Istranska himna

Popud župni, molitvenik, namo
Istranac, se, zadržao, namo!
Istranac, se, zadržao, namo!
Istranac, se, zadržao, namo!
Istranac, se, zadržao, namo!
Istranac, se, zadržao, namo!
Istranac, se, zadržao, namo!
Istranac, se, zadržao, namo!
Istranac, se, zadržao, namo!
Istranac, se, zadržao, namo!

Prva kitica Kalčeve pjesme »Istranska himna« ispijevana u Buzetu 1893. godine.

DELA FRANCETA BEVKA V LETU 1938

FRANCE BEVK

V začetku maja je Nova založba v Ljubljani izdala zbrano delo Franceta Bevka v posebni knjigi. To so »Legendes«, ki nam kažejo našega plodovitega in priznanega pisatelja od popolnoma nove strani. Zbirka obsega deset novel, od katerih so bile po večini že objavljene v mesečniku »Mladiki«.

Tudi v legendi je ostal France Bevk, zvest svoji domaći zemlji, saj je snov zanje zajel po večini v domačem okolju, sega pa tudi v druge slovenske kraje. O knjigi, ki obsega 163 strani, cena broširani je din 34.—, vezani pa din 45.—, bomo naknadno obširneje poročali.

V jeseni izide nova povest Franceta Bevka, ki jo bo izdala Mohorjeva družba v Celju kot 92. zvezek Slovenskih Večernic. Zgodovinska povest, zajeta iz časov prvega tolminskega punta bo nosila naslov »Pravica do življenja«. O tej svoji knjigi, ki jo sedaj piše, je dal pisatelj sam za založnico to-le izjavo:

»Že več let sem se — med drugim — bavil z mislijo, da bi napisal povest o prvem tolminskem puntu. Za podlago so mi bile kratke vrstice v Rutarjevi »Zgodovini Tolminskega«, ki mi je dala že nekatero pobudo. Tega je bilo seveda malo, stare listine o tem sporu skoraj nič ne povedo, zato pa je tem preprosteje snovala moja domišljija. Težične dogodkov sem tako lahko po mili volji prenesel v svojo rojstno faro v cerkljanskih hribih. Sicer pa — kdo ve, ako res ni bilo vse tako?« V nadaljnji svoji izjavi pripoveduje Bevk s kakšne strani je zajel to snov — socialne, ter nam bo v tem delu opisal boj tolminskih puntarjev za zemljo. Nekateri motivi v povesti pa je povzel iz pripovedovanja svojega starega očeta o nekdanjih časih ter so nekateri prizori res resnični dogodki, ki so se odigrali na naši zemlji v prejšnjem stoletju in tudi še preje. Bevk končuje to svojo izjavo o novi knjigi takole: »Ali se mi je posrečilo napisati tako povest, da bodo ljudje z napetim zanimanjem brali? O tem naj sodijo bralci.

NEMŠKA KNJIGA O NAS

Gilbert In der Mauer: Die Jugoslawen einst und jetzt

Leta 1936 sta izšla prva dva zvezka te opsežne knjige, lani pa tretji zvezek pod posebnim naslovom »Der Weg zur Nation«.

V prvem zvezku, ki obsega XV+286 strani, podaja avtor kratko, a vendar dokaj izčrpno sliko Jugoslovancov do konca svetovne vojne. Kot dodatek je priložen še nemški prevod londonskega pakta.

Tretji zvezek, ki je po opsegu največji, saj ima XV+624 strani, je posvečen notranji politiki Jugoslavije. Nas pa zanima posebno drugi zvezek, ki ima le nekaj strani manj XIX+619. Ta obravnava namreč zunanjo politiko Jugoslavije, katere jedro so seveda odnosi z Italijo.

Dasi gleda avtor kot bivši avstrijski aktivni oficir s posebnimi očali na te probleme, moramo vendar priznati, da mu ta prikazujejo dogodke in pojave v luči, ki je nam dokaj pravična in naklonjena. Jasno je, da se je morala pisca pri zbiranju tako ogromnega materiala vrniti marsikatera netočnost in nejasnost. Tako izvemmo na pr. iz njegove knjige da je tržaški Narodni dom trikrat zgorel, namreč 14. julija 1920 dvakrat, enkrat kot Narodni dom, drugič kot Hotel Balkan, tretjič pa z nova 12. decembra 1921. Resnično pa je seveda zgorel samo enkrat, in še to 13. julija 1920. Toda take netočnosti, kakršnih sem našel več v knjigi, nikakor ji ne jemljejo vrednosti. Knjiga je resnično tako bogata zbirka raznih dogodkov, da ji težko dobimo enako ali vsaj podobno. Prav ob In der Mauerovi knjigi sem še posebno občutil potrebo, da bi nam kdo čimprej spisal zgodovino Reke in prehodno od Italije zasedenega dela Dalmacije. Dosedaj imamo žal na tem polju samo fragmente.

NA OBISK LJUBLJANSKEGA VELESEJMA SE PRIPRAVLJAJO

Tolmin, maja 1939. (b) Blíža se čas otvoritve spomladanskega velesejma v Ljubljani. Tudi letos bo obisk iz Julijske Krajine — vsaj kot napovedujejo — prav številen.

Piscu knjige »Razvoj slovenskega narodnega vprašanja« bi priporočal, naj prečita strani 5 in 6 drugega zvezka, in se tako prepriča, kakšno klavno ulogo so igrali Slovenci, ko je bila njihova prestolnica v največji nevarnosti.

Marsikatera epizoda, iz našega življenja na Primorskem bo celo nekdanjim akterjem že manj znana, ako ne popolnoma zabrisana. Omenim naj samo odmev, ki ga je imel napad na tiskarno Edinost. Komu je še v spominu, da sta bila v zvezi s temi dogodki odstavljena tedanji zagrebški veliki župan in zadrski prefekt.

Ali komu je še znano, da je ranjki poslanec Radić o priliki aretacije slovenskega poslanca Wilfana v Rimu, v skupščini ob splošnem odobravanju zahteval, naj jugoslovenska vlada aretira italijanskega poslanika na našem dvoru, češ, da je poslanca imuniteta ekvivalentna poslaniški?

Odstavek, v katerem poroča avtor o Gortanovem procesu, zaključuje z besedami: »Danes se imenujejo po sedemnajstletnem kmetskemu fantu ceste in ulice v večini jugoslovanskih mest«.

O tržaškem procesu pa čitamo te besede: »Gotovo se ni mogla Italiji pravica odreči, da kaznuje zarote proti državi in za premaknitev državne meje, da jih drakonsko kaznuje in tako postavi ustraševalni zgled. Toda mladina ne pozna državne čednosti, ako sledi nacionalnim ciljem. Tako se je koncem 1930 nad sodbama v Pulju in Trstu razpel prastari lok: Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor!«

In der Mauerova knjiga je koristen doprinos k zgodovini Jugoslavije in tudi našega naroda v Julijski Krajini.

P. P.

Tolminci organizirajo poseben izlet z autobusom, nekateri pa so namenjeni s posebnim vlakom, ki bo vozil iz Gorice izletnike z Goriškega in iz Soške doline. S posebnim autobusom se bodo pripeljali na velesejem v Ljubljano tudi Idričani, seveda v kolikor ne nastopijo kake nepredvidene zapreke. (***)

SVOJI K SVOJIM!

SVOJI K SVOJIM!

urur **ŽEJN RASTISLAV** urur

LJUBLJANA, Mestni trg 20 (prej Škopek)

Botri in botrice, obrnite se na domačo trgovino,

kjer dobite raznovrstna birmanska darila

VELIKA ZALOGA!

CENE NIZKE!

PARDON... ALI JA PUTUJEM U „ABACIJU“!

Putuju vlakovi prema toplome jugu. U dane sunčane, tople i pune plave boje putuju vlakovi i snijma putuju ljudi. Putuju bogataši, putuju siromasi. Svi putuju. I oni koji u mebliranim kupejima brzih vozova sa dosadom zjevaju mimo pejzaža i oni koji u trećim razredima putničkih vozova putuju na rad i pljuju po podovima i pale raskvašene čikove svi putuju. K toplome jugu, iz toploga juga. Nekoji na dvomjesečne dopuste, nekoji na vječite robije.

Žari se grad, ulice mirišu na ispaljeni katran i kubusi gradskih kuća strše u nebo, kao užareni blokovi čelika, teški blokovi izmedju kojih se kreću sićušni ljudi i psuju pasju vrućinu i sparinu popodneva. I oni bi htjeli putovati, ali oni ne putuju. Stoje kraj izloga biroa »Putnik« i zure u plave prospekte, objave i plakate i tako stojeći kraj ovih izloga stvaraju si u mašti predodžbe o dalekoj sunčanoj Italiji, o tihim cvjetnim ostrvima, Kapriju, Sorentu, Dolomitima, o plažama, Rivijeri i napokon o »Abbaziji«. I te njihove čežnje nemoćno se koprcaju u mislima, i te sitne čežnje i ogromne ambicije sputane su o užareni asfalt grada i ne da se ništa učiniti. Sve se svršava sa jednim teškim uzdahom, čovjek posegne rukom ispod košulje i rupcem obriše znojova i dlakava prsa i krene sa svojom »akten-taškom« dalje. Ne da se ništa učiniti, putovati se ne može i gotovo!

U birou »Putnik« nalazio se i jedan prospekt plave boje, azur Kvarnera i

jedna dama u plesnoj toaleti izazovno se smije i otkriva dva niza sjajnih zubi. Njene su grudi prkosno uzdignute i boja kože nazire se ispod bijele haljine. Ta dama kao da želi reći: tako je to gospodo moja, u toj »Abbaziji!«

Taj prospekt E. N. I. T-a reklamira plaže, lida, hotele, pensione, barove »Quarnero«, »Kristal«, »Palace« i svu romantiku opatijskih noći od parkova paoma i banana, pa dalje do »Lungomara« i do one starodrevne »Madone«, koja se u nemogućoj anatomskoj konstrukciji uzdigla na plavim grebenima i sada okružena tajanstvenim legendama o grofu i njegovom nevaljanom sinu gleda prema horizontu za nečim izgubljenim i prošlim.

U toj »Abbaziji« sve je u stilu romantike i sentimentalizma. I staro i mlado, i muško i žensko, sve se predaje jednoj iluziji i bože sačuvaj, da ih neko u ovim iluzijama uznemirava. Mi smo došli ovamo na dopust, oporavak, molim lijepo! Hoćemo komoditet, po potrebi i toplu vodu, makar se nalazili usred ljeta! Rezervirajte dvije sobe sa potpunim komforom u »Edenu«. Dolazim u četvrtak ujutro sa gošpodjom! Halo, da li taj hotel ima rezervirana vlastita kupališta! Ima, molim lijepo! Naravno da ima! Sve je ovdje rezervirano za goste! I kupališta i hoteli i posluga i pjevači i Madona i romantika i sve! Apsolutno sve! Samo vi, gospodo moja, dodajte u »Abbaziju«, pa da vidite! Mondeni svijet, elita sviju zemalja, slavni ti i ti...!

Jednom sam putovao u drugom razredu putničkog vlaka koji nas je vozio prema Sušaku. Nekoji smo putovali u Opatiju, a nekoji u »Abbaziju«. Već je svitalo jutro, ono blistavo ljetno jutro puno daljina, kada nam se Kvarner pričinja kao ogromno ogledalo u kojemu se odražuje nebo i sunce. Ugledati odjednom nakon tri godine ovo drago more, ljubičastu silhuetu Učke, a ispod nje kuće Opatije i Voloskoga, čovjeka obuzme neko toplo čuvstvo koje je vezano sa sjećanjem na sve ono što smo u našem djetinjstvu i prvoj mladosti proživjeli i doživjeli u rodnom kraju.

U kupeu bilo nas je svega troje: jedan debeli gospodin koji je kroz čitavo vrijeme putovanja od Zagreba do Sušaka zavaljen u svoje vlastito salo drijemao i glasno hrkao, njegova gospodjica kćerka koja kroz čitavo vrijeme putovanja nije prestajala da me odmjerava oholim i superiornim pogledom, i napokon ja. U svemu — interesantno društvo, dakle putovanje je moralo biti zaista ugodno.

Kad se pod nama ukazao Bakarski zaljev, pa dalje otoci, Kvarner, Učka i sitne kućice Opatije i Voloskoga, moje je srce bilo puno radosti. U tim trenucima sama po sebi nameće se potreba da se nekome povjeri tu golemu sreću i radost pa makar to bio i slučajan putnik iz kupea drugoga razreda. Glupo bi bilo nositi u sebi to silno oduševljenje, a ne povjeriti ga nikome i zato sam pokušao razgovor:

»Dozvolite gospodjice, putujete li do na more?« (Ovako postavlja oprezni putnik prazno i konvencionalno pitanje).

NAŠI POKOJNI

KAP. PAVAO TOMAŠIĆ

Opatija, 4. maja 1939. Jučer je ovdje pokopan kap. Pavao Tomašić koji je u utorak u svojoj dubokoj starosti umro nakon duge bolesti. Potomak stare i ugledne obitelji, kapetan Tomašić još je u ranoj mladosti aktivno sudjelovao u korist Opatije koja se u to vrijeme brzo razvila u jedno od najljepših kupališta. Njegov rad kao privrednika i nacionalnog čovjeka bio je plodan i svestran. U Opatiji je posjedovao najveći delikatesni dućan na Liburnijskoj rivijeri, a svoje imanje je uredio kao stručni gospodar. Isticao se naročito prije rata u svim hrvaškim, nacionalnim i kulturnim akcijama, a poslije rata je živio povučeno u krugu svoje brojne obitelji. Danas je bio sprovod u Opatiji uz veliko sudjelovanje naroda sa cijele liburnijske rivijere.

Bila mu laka istarska zemlja!

*
† ŠTEL FRANCE

Prejšnji teden je nenadoma umrl v Idriji Štel France, rudar, v najlepših letih ter zapustil žalujočo vdovo ter dve hčerki, od katerih mlajša šteje komaj 5 mesecev. Bil je zaveden sin našega kota ter zelo priljubljen med svojimi tovariši. V prejšnjih časih se je živo udeleževal v društvenem življenju. Težko prizadeti družinici naše globoko sožalje. (***)

Dvajsetletnica Razlagove in Jurčeve smrti

Minilo je 20 let, odkar so se bili boji za koroško zemljo. Baš v teh dneh so se pred dvema desetletji ob zarij svobode in tuge, na severni naši meji odločevali dogodki, ki so nam prinesli mejo na Karavankah. Poleg Malgaia, Puncerja in ostalih, katerih smrti v borbi za svobodo se danes spominjamo in obhajamo, se je v teh bojih udeleževal tudi naš rojak kapetan Pavel Razlag, star takrat 29 let. Po rodu je bil iz Prestranka pri Postojni. Proslavil se je z obrambo Smariete. Z njim je bil tudi poročnik Jurca z Velikega otoka in oba sta z 80 možmi hrabro odbijala napade sovražnikov, ki so šteli 700 mož. Na skriti postojanki je Razlag z Jurco vodil bitko, ko je bil izdan. Tedaj so začele padati krogle in granate. Prvi je padel Razlag, nato poročnik Jurca, vsi ostali pa kmalu za njim. To se je zgodilo 5. maja 1919.

Njihove žrtve nam bodo vedno v svetlem spominu.

UMRO JE DR. JOSIP ŠILOVIĆ

U Zagrebu je umro u ponedjeljak Dr. Josip Šilović, ban u m. i sveučilišni profesor. Pokojnik se uvijek zauzimao za Istru i Istrane, a naročito je zadužio Istru za vrijeme rata kada je kao predsjednik »Narodne Zaštite« smjestio po Hrvatskoj velik broj istarske djece da ne pomru od gladi. I u svakoj drugoj prilici pokazivao je rijetko razumijevanje za položaj naših najsiromašnijih emigranata.

Slava prijatelju Istre dru Josipu Šiloviću!

»Pa... tako... u »Abbaziju«...« (Ovako odgovara društveno ugladjena gospodjica koja zna za granice društvene pristojnosti).

»Ah, pa i ja putujem u Opatiju...« Ja sam tamo kod kuće i sada se vraćam. Mi ćemo se sigurno tamo i vidjeti.

Pogledala me je s onim karakterističnim superiornim smiješkom, koji je takodjer spadao u njenu društvenu ugladjenost i kojim se ujedno izražava i samilost i prezir i samaritansko praštanje:

»Pardon... vi ste me krivo shvatili, ja putujem u »Abbaziju!«

»A tako, nisam znao, pardon...«

»Molim...«

Tako. Sjeo sam u kut bez riječi i mislio kako tu putuju prema »Abbaziji« jedan stari gospodin i njegova anemična kćerka, putuju prema unapred utvrdjenom planu. Tu i tu ćemo otkriti, ne treba čak ni da hotel bude prvorazredan, potrošit ćemo za mjesec dana toliko i toliko, pržiti svojih sto kila sala na plažama kupališta i onda se vratiti i pričati znancima i prijateljima kako je »abbacijsko« podneblje vanredno dobro djelovalo na naš nervni sistem.

Često se vode razgovori i mogao bih navesti hiljadu impresija, malograđanskih praznih i dosadnih. Putuju vlakovi prema »Abbaziji« i oni koji putuju veseli se, a oni koji ne putuju stoje kraj izloga biroa »Putnik« i u neko sparno augustovsko po podne dok sunce nemilosrdno prži u njihovim mozgovima čežnje za plaćenim dopustom, što bi ga proveli eventualno u »Abbaziji«, i stvaraju si predodžbe

IZ „IDRIJSKEGA KROŽKA“

23 aprila je priredil Idrijski krožek v Ljubljani letošnji prvi izlet na šmarno goru. Izlet je kljub slabemu vremenu odlično uspel. Navzočih je bilo okrog 60 Idričanov in prijateljev, med njimi Idričani iz Kranja in prijatelji Cerkljani. Program resen in zabaven je zadovoljil številno družbo. Manjkalo ni smeha, godbe, plesa in seveda tudi žlikrofov ne. Sprejeta je bila tudi šmarnogorska idrijska žlikrofovska resolucija, katere točke se bodo začele kmalu izvajati po celi državi. Pa še marsikaj lepega in zanimivega je bilo, pa raje o tem molčimo. Zato naj se prihodnje vsak potruži v družbo Idričanov in zagotovljamo mu, da mu ne bo žal.

V četrtek dne 4. maja je imel krožek svoj prvi sestanek, ki je bil zelo lepo obiskan. Na dnevnem redu je bilo predavanje L. Božiča: »Zanimivosti iz stare Idrije« v katerem je predavatelj iznesel mnoge in do sedaj neznane posebnosti idrijske zgodovine. Po predavanju je bil živahen razgovor o bodočem delu. Kolikor smo mogli ugotoviti, pripravljajo Idričani zelo lepe stvari še ta in prihodnji mesec. Priznati jim moramo, da so njihovi sestanki zelo živahni in družabni, kar je v nemali meri tudi zasloga sedanjega predsednika g. Kosa Toneta. Prepričani smo, da bodo prihodnje sestanke še v večjem številu obiskali tudi idrijski prijatelji.

Za prihodnjo nedeljo 13. maja pa organizira krožek izlet v Čatež in Zaplaz na Dolenjsko. Odhod bo iz Ljubljane z vlakom ob 7.48, povratek ob 20.38. Izletniška vozna karta stane tja in nazaj 21 dinarjev. Oskrba prvovrstna in poceni. Izlet je namenjen počastitvi krajev, kjer je pokojni Zorko Prelovec harmoniral idrijske ljudske pesmi in druge skladbe. Dolenjska je znana tudi po svojih naravnih lepotah, zato se bodo Idričanom gotovo pridružili tudi številni prijatelji in Prelovečevi pevci. Nikomur ne bo žal izleta niti idrijske družbe. V primeru slabega vremena bo izlet 21. maja.

Sarajevska »Zora«

O NAŠEM LISTU

V Sarajevu izhaja že 3 leto slovenski list »Zora«, časopis za družabno kulturo in izobražbo. List izhaja vsaka dva meseca in ga izdaja DKD »Cankar« v Sarajevu. Urejuje ga Marian Telatko. Kljub svoji skromnosti (mala osmerka na 16 straneh slabega papirja), ki je še povečana zaradi izida vsake dva meseca, je ta časopis prijeten in dobro urejen. V njem sodeluje tudi nekaj naših ljudi. V zadnji številki (1. maja št. 2) je Srečko Kosovel zastopan s kritiko »Prerocije«, Jelka Vukova s pesnijo »Zunaj sneg prši... in Ivan Vuk s črtico »Najdeni raj«. V rubriki Kulturni obzorjnik pa piše takole o našem listu: »Istra« glasilo jugoslovanskih emigrantov iz Julijske Krajine. Zelo posrečena in odlično urejena je velikonočna številka tega lista, ki bi jo moral prebrati vsak, ki srčno čuti z našim narodom, ki ni ves v svobodni državi.

o ovom ljetovalištu gdje se sastaje mondani svijet i elita sviju zemalja.

Sa snobovskim dostojanstvom pričaju dame na čajevima kod svojih prijateljica, pričaju uvijek isto iz dana u dan i ta društvena konverzacija je ogledalo našega vremena i naše društvene uglednosti.

»Ta zamislite milostiva gospodjo, vele da je »Abbaciju« i Opatija jedno te isto! Ko bi to mislio, bože moj mili. Da... da... ali »Abbacija« to je nešto sasna drugo, ima u tom nazivu nešto aristokratskoga...«

»Da, Abbacija je nešto sasna drugo i u tom nazivu ima zbilja nešto aristokratskoga, draga moja gospodjo! Zamislite, baš u ovo vrijeme najavio je svoj dolazak Begnamino Gigli! Sjećate li se njegovog koncerta na Lidu? Izvanredno nešto!«

Sjećamo se i mi. Mi koji smo stajali u parkovima, krali se po škujarama i po nekoi izigravali »otmjenu publiku«, da čujemo malo kako »ume kantat« Begnamino Gigli!

To je »Abbacija«. U »Abbaciju« putuju bankari, industrijalci, inspektori, veletrgovci, aristokrate, milostive gospodje i anemične kćerke, tenori, futbaleri, a po koji put putuju i internacionalni hohštapleri i ženidbene varalice. Elita sviju zemalja! I svake večeri terase »Quarnera« i »Principe Umberta« ukrašene su plavim, crvenim i zelenim lampionima i odrazi ovih lampiona titraju u dubini tamnoplavog mora. Daleko nekamo u daljine plivaju bijele ladje, a jedan garavi Talijan pjeva najnovije šlagere.

To je romantika. Jedna dirljiva romansa o kontesinim ružama. Čitao

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

IDEJNI TEČAJ U ZAGREBU

na kojem će se raspravljati o svim aktuelnim problemima emigracije

Zagreb, maja 1939 — Zagrebačko društvo »Istra« u zajednici sa Propagandnim otkusom Saveza u Zagrebu priredjuje 28 i 29. sv. mj. — na Duhove i Duhovski ponedjeljak — idejni tečaj. Tečaj će trajati 28 od 9 do 13 sati, a slijedeći dan isto toliko. Naveče prvoga dana priredjuje Omladinska sekcija Istarsko kulturno veče.

Na tom tečaju će se prodiskutirati sva važnija pitanja koja se odnose na nas. Tri glavne teme obradit će se prvoga dana, i to: Narodne manjine, Emigracija i Naše pitanje kao nacionalni problem. Drugoga dana će biti više kra-

ćih tema, kao na pr.: Inteligencija u emigraciji, Problem naše intelektualne omladine, Problem radništva u emigraciji, Problem naše omladine uopće, Socijalni problem itd.

Predavanja će biti kratka, najduže oko 45 minuta, a o svakoj temi povest će se diskusija i nastojat će se naći zajedničke poglede. Te zajedničke poglede će se formulirati i štampati u posebnoj brošuri. Postoji nada da će se na tom tečaju izraditi glavne osnovice pogleda na sva važnija pitanja koja nas zanimaju.

»ISTRA« U OSIJEKU SLAVI HRVATSKE VELIKANE

Osiijek, 3. maja. — »Istra zauzima sve vidnije mjesto u društvenom životu Osijeka. Dana 29. travnja o. g. uoči Zrinskofrankopanske tragedije, sva hrvatska društva u Osijeku priredila su u Donjem gradu u »Hrvatskom domu« komemoraciju sa lijepim programom u počast hrvatskih velikana bana Petra Zrinskog i kneza Krste Frankopana. Na proslavi su učestvovali i predstavnici osiječke »Istre« sa brojnim članstvom iz Osijeka.

Kako ovoj proslavi nijesu mogli uslijediti udaljenosti prisustvovati članovi »Istre« iz hrvatsko-istarske kolonije u Adolfovcu, to je društvo priredilo 30. travnja o. g. u svojim prostorijama proslavu u počast hrvatskih mučenika. U prisustvu lijepog broja

Istrana, proslavu je otvorio predsjednik »Istre« dr. Martin Klunčić istaknuvši značaj dana, koji slavimo. Potom je održao Vjekoslav Maštrović, sud. prislusnik predavanje: Kako su se ocrtali karakteri bana Petra Zrinskog i kneza Krste Frankopana u posljednjoj godini njihova života. Uz informativni opći prikaz povijesnih događaja i nastojanja Hrvata u onim vremenima, predavač je podvrgao razmatranju život i ponašanje hrvatskih velikana od odlaska iz Čakovca 13. travnja 1670. do časa kad je krvnička sijekra prekinula nit njihova života. Poslije predavanja prisutnima su prikazane reprodukcije slika naših umjetnika, koje prikazuju razne momente iz života knezova Zrinskih. Time je ova skromna ali uspješna proslava završena.

Pred sastanak omladine u Zemunu

Beograd, maja 1939. — U posljednje vrijeme sve veći i veći broj društava shvatio je potrebu osnivanja Omladinskih sekcija. Tako u posljednje vrijeme — iz održane druge omladinske konferencije u Zagrebu — uspostavljen je kontakt s omladinom u Celju, Mariboru, Karlovcu i drugim centrima. Pored već postojećih omladinskih sekcija u našem emigrantskom životu, javljaju se i nove sekcije i omladinske grupacije, koje teže za jedinstvenim omladinskim pokretom. Radni odbor je u tom pravcu uložio sve svoje snage, jer za taj pokret je okupljanje omladine jedan od najvažnijih zadataka.

Treba naglasiti da je inicijativa Radnoga odbora za osnivanje novih omladinskih sekcija naišla na razumijevanje i kod onih matičnih društava, koja su u početku pokreta pokazala slabo zanimanje i potpunu indiferentnost prema nastojanju Radnoga odbora. Ali sada — kad su postavljene prve konkretne forme ovog gibanja, i naši stariji su shvatili težnje svoje omladine kao opravdane i korisne. Jer ne shvatiš značaj uloge koju baš danas vrši omladina, znači biti reakcionar, a biti reakcionar znači biti suvišan za emigraciju. Sva društva bez

razlike moraju svesti svoje nastojanje u pravcu organizovanja omladine, jer im to nalaze njihova dužnost i kao emigranata i kao svijesnih rodoljuba.

U nedelju 14. maja u 10 sati održat će omladina u Zemunu širi članski sastanak, na kojemu će pretrasti sve mogućnosti oko osnivanja Omladinske sekcije i sudeći po elanu i volji pojedinaca mi vjerujemo da ćemo u najskorije vrijeme imati još jednu naprednu i jaku sekciju.

To je potrebno iz više razloga, koji su u glavnome poznati. Omladinski pokret izlazi iz svog skučenog prostora i u najskorije vrijeme — ako uspješni budu i nadalje tako zamašni — taj pokret će u našem emigrantskom pokretu igrati veliku ulogu. Potrebno je da i emigrantska omladina u ovim vremenima zbije svoje redove i da manifestira svoju solidarnost i jednodušnost. Primjećujemo da i ostala omladina, neemigrantska, stvara svoje organizacije, odnosno sekcije, i to okupljanje ima određeni cilj i smisao. Potrebna je i u našim redovima kompaktnost i ne smijemo prestat i radom ni onda kada u svim centrima naše emigracije budu postojale Omladinske sekcije. Jer tek sa okupljenom

PREDAVANJE U BRODU

Javno predavanje u Sl. Brodu, koje je imalo biti prošle nedjelje, održat će se u nedjelju 14. o. mj. Tema: »Istra prema Hrvatskoj u prošlosti i sadašnjosti«. Predaje Tone Peruško iz Zagreba. Predavanje priredjuje društvo »Istra« u Brodu u zajednici s Propagandnim ot-sjekom Saveza u Zagrebu.

IZ OMLADINSKE SEKCIJE »ISTRE« U ZAGREBU

Dne 13. V. t. g. neće se održati usmene novine, pošto se toga dana održavaju skupne usmene novine u Karlovcu. Umoljavaju se članovi da u što većem broju učestvuju posjetu braći u Karlovcu i da sastanku prisustvuju. Polazak iz Zagreba dne 13. V. u 6 sati poslije podne sa glavnog kolodvora.

OMLADINSKA SEKCIJA DRUŠTVA

»ISTRA-TRST-GORICA« U BEOGRADU

priredjuje u subotu 13. maja predavanje, koje će održati jedan naš poznati i priznati emigrantski radnik. Predavanje će biti veoma interesantno i aktuelno pa stoga pozivamo svu omladinu da u što većem broju prisustvuje. Početak predavanja je u 8 sati u večer.

ISTRA NA NACIONALNOJ PRIREDBI OMLADINSKIH ORGANIZACIJA U BEOGRADU

Beograd, 3. maja. — Preko dvadeset omladinskih organizacija u Beogradu, između ostalih Sokol, Skauti, Hrišćanska zajednica, Studentske organizacije itd. priredili su u dupko punoj dvorani Kolarčevog narodnog univerziteta svoje »Nationalno veče«. Od svih tačaka koje su vanredno uspjele, naročito treba istaknuti simboličnu sliku sa pjevanjem »Tamo daleko, Istra nas čeka naša...«, koju je izveo »Ženski podmladak Hrišćanske zajednice Mladih ljudi.«

Pri izvedbi ove vanredne slike, mnogobrojnu publiku zahvatio je delirijum oduševljenja, što svjedoči, da se baš danas u ovim mutnim vremenima vodi računa i o nama.

U FOND »ISTRE« BROJ 19

Saksida Milena, učiteljica
Prešerje pri Ljubljani . . . D. 20.—

TRAŽI SE APSOLVENT

Trgovačke akademije s praksom. Nastup odmah, uvjeti povoljni. Javiti se u upravu lista.

omladinom postizavat će se rezultati koji će biti djelo težnja sveukupne omladine. Ne nekoliko stotina, već u omjeru prema broju naših emigranata, omladinski pokret mora da broji par hiljada organiziranih omladinaca. I zato treba raditi. Raditi moramo svi bez razlike i stari i mladi, jer vrijeme je tu.

Sastanak omladine u Zemunu znači jedan korak naprijed i vjerujemo da će već iduće nedjelje biti najavljen još koji sastanak u drugom mjestu. Emigrantska omladina na djelo!

B. I.

Mariji? Evo, tu se ovo zbilo, baš ovdje. A ono tamo je Madona i ima isto tako svoju romansu. Romansa o grofu i nevaljalom sinu! A tamo je »Castello«.

Tu, gdje se nekada kao dah mjesečine prolila jedna dirljiva historija o ljubavi kontese Marije i njenim bijelim ružama koje su venule, ubio se čovjek. Radi bijede, ili tako nešto slično. Sve je bilo mnogo realnije od ove romanse u reviji za književnost i umjetnost. Jednostavno, ubio se čovjek i njegova lješina je čitav dan ležala ispod ogromnih listova paoma i banana, koji su kao lepeza prekrile jedan svršeni život, jednu tihu tragediju, i prije svega, jednog bivšeg čovjeka. Sjećam se tih širom otvorenih očiju u kojima je ležala blijeda i staklena sjenka smrti. Čudno su gledale te oči mrtve i bezbojne, gledale ravno u nas, u svakoga od nas koji smo stajali tu satjerani djetinjstvom radoznalošću: eto umro čovjek, pa ajd, da vidimo kako to izgleda kad je čovjek mrtav!

U krugu su stajali barkajoli, žene i muškarci i jedan predstavnik vlasti, koji je nažalost morao konstatirati, da se ovdje ne da više ništa učiniti. Čak i ona tabla koja je autoritativno prijetila globom od 500 lira svakome onome koji bi se usudio da prekorači žicu, čak i ova tabla je postala besmisao ljudske gluposti. Sve je čovjek pregazio i zakon i društvene obzire i moral i sa nevjerovatnim cinizmom ubio se baš tu u parku paoma i banana i brižljivo čuvanih nasada. Zaprepasti se narod i nastala je uzbuna:

»Samo tiho, da ne čuju furešiti! Ča bi gospoda rekla, da se tu va parke

ubil čovek! Ni besedi o ten, mularija prokleta!«

Tako su sklonili čovjeka, a da furešiti o tome ni pojma nisu imali. Sve je za pola sata bilo opet u prijašnjem redu. Zbivali se i drugi događaji, ali to nisu bile nikakve senzacije. To su pučke trice svakidašnje i dosadne, a Meazza, gospodo moja, ne dolazi svakog dana u »Abbaziju!« »Milanska skala« sa Teresom Legnani gostuje svega dvaput u deset godina! Šta se tu nas tiču nečije lične tragedije, do vraga s time! Imali smo mi već i suviše toga, a sada hoćemo da odmorimo svoje napete nerve, hoćemo mi odmora, prijatnih razgovora i balova! Tako, da! Čemu smo onda i otišli na dopust! Da se tu bavimo sa problemima općeg humanizma i samaritanstva?

I putuju vlakovi prema toplome jugu, cvijetnim ostrvima i plažama. Putuju vlakovi i vraćaju se. Vraćaju se ljudi pocrnjeli od sunca, dobrog izgleda i pričaju kako je bilo tamo u »Abbaciji«. O djevojkama, balovima, avanturama, ličnostima... Tu i tamo zrinjevački »lafovi« smješaju se pucama, a puce se smješaju njima:

»Servus, jučer sam došao iz »Abbacije!«

To je vjerovatno. Shvaćam i vas, gospodjice iz drugoga razreda i uvjeren sam da ste govorili istinu.

»Pardon, ali ja putujem u »Abbaciju«...

A ja sam putovao u Opatiju i između mene i vas nalazila se jedna ogromna distanca.

BOSTJANČIĆ IVAN